

УКРАЇНСЬКА ПИСАНКА У СТУДІЯХ ВІРИ МАНЬКО

Олена ФЕДОРЧУК
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-1900-8948>
кандидатка мистецтвознавства,
старша наукова співробітниця, докторантка,
Інститут народознавства НАН України,
проспект Свободи, 15, 79000, м. Львів, Україна,
e-mail: FOlena@i.ua

**Манько Віра. Покутські народні писанки.
Львів: Колесо, 2021. 200 с.: іл.**

Дослідження етнічних мистецьких традицій, увиразнення їхніх автентичних прикмет та популяризація здобутих знань є важливою суспільною потребою нашого часу. Кожна нова народознавча розвідка сприяє збереженню української культури та успішному поступу мистецьких практик.

Сучасні народознавчі студії тісно пов'язані з питаннями національної безпеки України, оскільки маркують й у такий спосіб захищають культурну спадщину українців від будь-яких шовіністичних зазіхань. Увиразнена самобутність національної культури є вагомим чинником історичного права українців на самостійну державу. А ґрунтовні знання про етнічні мистецькі традиції є важливим ресурсом самоідентифікації українців, як також засобом формування у них здорової та стійкої до ворожої пропаганди етнічної свідомості й патріотизму.

Яскравим феноменом національної культури є добре знане у світі українське писанкарство. Сьогодні воно найбільш активно розвивається в осередках Гуцульщини, Покуття, Північної Буковини. У 2018 р. до Національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України було внесено традицію гуцульської писанки. Пропонована читачеві праця «Покутські народні писанки» переконує у тому, що бути внесеною у Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини України так само заслуговує й багата на автентичні риси традиція покутської писанки.

Авторка праці — Віра Манько є відомою українською писанкаркою, членкинею львівського осередку Національної спілки майстрів народного мистецтва України, яка розпочала своє близьке знайомство з естетичним та символічним світом писанки у 1986 році. Авторка книжки є власницею найбільшої приватної колекції писанок з різних етнографічних районів України. До колекції входять понад 3500 власноруч здійснених відтворень давніх і сучасних артефактів та сучасних творів, придбаних писанкаркою на щорічних передвеликодніх ярмарках Львова, Заболотова, Косова, Коломиї. Шанобливо збираючи та відтворюючи українські писанки та вдумливо аналізуючи їх, талановита львів'янка здобула практичний досвід та дорогоцінні теоретичні знання, поділитися якими стало для неї справою життя.

У 2001 р. Віра Манько підготувала та опублікувала науково-популярну книжку «Українська народна писанка». Вже у 2005 р. світ побачило її допо-

внене перевидання. Трохи згодом з'явилися англійська, французька, німецька та польська версії цієї книжки. Сьогодні праця Віри Манько «Українська народна писанка» користується широкою популярністю та затребуваністю не лише як дороговказ для писанкарів, а й як цінне наукове джерело для учених, зокрема етнологів та мистецтвознавців.

«Покутські народні писанки» — нова праця Віри Манько, у якій вона здійснила фаховий аналіз багатої на локальні варіативності покутської традиції. Зокрема дослідниці вдалося репрезентувати самобутні риси понад 20 осередків та увиразнити творчий почерк близько сотні талановитих майстрів.

Пропонована читачеві книжка має продуману структуру та вміщує важливі для теперішніх і майбутніх майстрів знання про історію; про збирачів і дослідників; про технологічні секрети; про кольорову палітру; про композиційні особливості та орнаментальні мотиви покутської писанки. Авторка описує та водночас дуже розлого ілюструє унікальний світ давньої та сучасної покутської писанки, мистецька традиція якої не переривалася навіть у роки атеїстичних переслідувань. Завдяки безперервності традиції покутським майстрам вдалося зберегти безцінний досвід багатьох поколінь, а з ним і сакральносимволічну мову автентичного мистецтва. Ця мова, ґрунтована на візуальних архетипах української ментальності, є необхідним елементом етнічного самоусвідомлення та самовираження. У справі ідентифікації себе як представника своєї нації знання візуальної мови є так само потрібні, як і знання вербальної мови, якою ми послуговуємося у щоденному спілкуванні. Адже саме в них — у цих тісно взаємопов'язаних мовах, що розвиваються разом понад тисячоліття, закодована душа-вогнище нації, як також душа-іскорка кожного маленького осередку народного мистецтва.

Добре знаючи і відчуваючи особливості візуального світу покутської писанки, Віра Манько присвятила символам-мотивам покутських писанок окремий розділ книжки. Авторка відзначила, що автентичне мистецтво багате на давні мотиви (хрест, свастя-сварга, триніг-тригвер, зірка-ружа, безконечник, «волове очко», грабельки, лапки, рибки, пташки, виноград, вазон-дерево, S-видний знак, 48 клинців, церковці, ромб), які є типовими для писанкарства усієї України. Але покутські майстри, постійно

експериментуючи з графічною мовою та колоритом, виробили свою особливу стилістику.

З більшістю сучасних писанкарів Віра Манько знайома особисто. Близьке знайомство та спілкування з майстрами допомогло авторці досягнути особливості їхнього світовідчуття та розпізнати наділену певними нюансами авторську манеру кожного. Здобуті знання сумлінно дослідниця розлого й переконливо проілюструвала.

В ілюстративній частині книжки візуалізовано понад 1000 згрупованих за ареалами та осередками писанок, більшість з яких публікуються уперше. Серед ілюстрованих творів є покутські писанки, куплені у різні роки на передвеликодніх ярмарках, та авторські відтворення, здійснені за зарисовками та пам'ятками покутських писанок різного часу. Авторські відтворення зроблені настільки фахово, що відрізнити їх від творів покутських майстринь неможливо. Додатково, що покутські писанки у виконанні Віри Манько є максимально точним; дослідниця не дозволила собі жодної імпровізації. Кожен із проілюстрованих творів є правдивим витвором покутської традиції.

Збір та подача фотоматеріалів вимагали від авторки максимальної віддачі. Зокрема багато сил та часу забрало впорядкування відомостей про кожен із понад 1000 творів. За наявності інформації Віра Манько фіксувала: осередок, час створення, авторство, джерело походження (коли йдеться про авторські відтворення) кожної писанки.

На прохання Віри Манько я радо стала автором передмови до книжки «Покутські народні писанки». І тут

хочу вказати на огріх, від якого мушу відгородитися. Літературна редакторка, без мого відома, дещо змінивши текст, вжила словосполучення «горяни-писанкарі», хоча покутяни не є горянами. Мешканцями гірських масивів Карпат є етнографічні групи лемків, бойків та гуцулів, тобто «горяни-писанкарі» є лише серед них. Покутяни ж є мешканцями Прикарпаття.

Але прикра помилка, допущена літературною редакторкою, не применшує наукового значення

книжки Віри Манько «Покутські народні писанки». Книжка стала важливою подією в науковому світі. Окрім народознавців їй будуть раді й творці народної культури, для яких нова робота Віри Манько є цінним джерелом знань та невичерпною скарбницею творчих ідей. І особливе значення видання в життєдайній енергетиці та естетичній насолоді, яку завжди даруватиме багатий світ покутської писанки кожному, хто захоче його пізнати.